

Ляшенко О.А.

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Брожек О.А.

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК САМОСТАВЛЕННЯ ТА ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Стаття присвячена теоретичному аналізу досліджень вітчизняних та зарубіжних учених щодо особливостей формування самоставлення та специфіки емоційного інтелекту (далі ЕІ) в особистостях юнацького віку у сучасних кризових умовах. Зосереджено увагу на виявленні їх взаємозв'язку та взаємовпливу на розвиток один одного. У статті окреслено результати різних теоретичних та емпіричних досліджень стосовно даної проблематики. Визначено, що багато вчених зосереджує свою увагу лише на аналізі даних феноменів як окремих складових в структурі особистості. Аналізуються компоненти ЕІ та самоставлення і визначаються їх можливі точки перетину. Останнє розглядається як, з одного боку, засіб формування самоідентичності особистості, а з іншого – один зі способів вираження «Я» сенсу особистості за допомогою емоційних переживань та системи індивідуальних оцінок. ЕІ визначається як інтегральний особистісний конструкт, що складається з трьох основних компонентів: когнітивного, емоційно-оцінного та конативного та реалізується у процесах аналізу, диференціації, розуміння, усвідомлення, регуляції та контролювання власних емоційних переживань та дозволяє надавати аналізу емоційні стани інших. Формування самоставлення та емоційного інтелекту студента-психолога розглядається в процесі здобуття професійної освіти, міжособистісної комунікації з колегами та викладачами і під час отримання практичного досвіду. Це дозволяє констатувати наявність впливу побічних внутрішніх та зовнішніх факторів та процес формування ЕІ та самоставлення студента. У статті уточнюється, що зазначеній проблемі приділяється багато уваги у працях зарубіжних учених, а саме розвитку практичних професійних знань та навичок здобувачів професійної освіти, формуванню особистісних якостей та рис, питанням саморозвитку через у процесі особистісного та професійного зростання.

Ключові слова: емоційний інтелект, самоставлення, Я-ставлення, юнацький вік, особистість.

Постановка проблеми. Сучасне активне протистояння України російській агресії та особливим соціально-економічним, політичним та психологічно-побутовим умовам, докорінно змінюють особистість та її світогляд. Під впливом перерахованих глобальних соціальних, політичних та економічних трансформацій зростає число осіб, які потребують психологічної підтримки. Відповідно, розв'язання проблеми рівня та якості підготовки спеціалістів допоміжних професій, зокрема психологів, стає дедалі актуальнішою та важливішою. Окрім цього, за останні декілька років спостерігається наступна тенденція: у суспільства значно підвищується рівень психологічної усвідомленості та освіченості, тобто люди більш комплексно підходять до аналізу власних проблем і намагаються вирішувати їх разом зі спеціалістом. Серед населення з'являється попит на

кваліфікованих фахівців у психологічній галузі, бо вчасно надана якісна допомога сприяє збереженню загального психологічного благополуччя та психічного здоров'я кожної особистості та соціальної групи у цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Про важливість розвитку особистісної сфери та формування емоційного інтелекту як однієї з важливих складових людини наголошується у багатьох публікаціях зарубіжних та вітчизняних фахівців: С. Вадзюка, Г. Олпорта, Е. Дейсі, Ф.В. Калошина, Р. Райана, К. Роджерса, М. Селенгмана, М. Шпака, О.С. Штепа тощо. Подібна увага до даної проблематики обумовлена сучасним інтересом до питання формування особистості та її когнітивної, емоційно-оцінної та вольової сфери. А також, це підкріплено результатами емпіричних досліджень американських вчених (А. Альдао, Бар-Он,

Д. Гоулман, Перрі-Парріш, О. Земан тощо), які активно досліджують взаємозалежність між професійною ефективністю особистості, її досягненнями, успішністю взаємодії з колегами та рівнем розвитку емоційного інтелекту і самосвідомості.

Варто зазначити, що вже декілька поколінь психологів активно вивчає у своїх працях проблему ставлення до себе. Деякі намагалися дослідити даний феномен в межах здійснення професійної діяльності (Б.О. Вяткін, А.В. Захарова, О.М. Макарова), інші – як одну з особистісних характеристик (О.О. Баранов, Н.І. Сарджвеладзе, С.Р. Пантелєєв тощо). У психологічній літературі спостерігається ототожнення поняття «самостварення» з такими термінами як «самосвідомість», «Я-концепція», «самоактуалізація», та іншими у працях К.О. Абульханової-Славської, І. Беха, О. Бондаренка, А. Маслоу, Ю.М. Олександрова, Т.А. Титаренко та інших.

У процесі навчання студентів-психологів особлива увага зосереджується на формуванні базових особистісних та професійних компетенцій, які розвиваються при виконанні різних видів діяльності на професійно-спеціалізованих дисциплінах та у процесі здобуття практичного досвіду. Серед таких якостей особливо важливими є достатній рівень розвитку емоційного інтелекту (від англ. *emotional intelligence* – EI) та самостварення. Оскільки емоційна сфера психолога повинна вирізнятися особливою динамічністю, гнучкістю, власною структурою знань про емоції особистості, готовністю надати емоційну підтримку, вмінням проявляти емпатію та співчуття до ситуації клієнта, бути емоційно відкритим, щирим та толерантним до його проблеми. Відповідно, якщо емоції є важливою умовою ефективності професійної діяльності психолога, то саме вони допомагають вибудовувати стосунки з клієнтом, формують адекватне об'єктивне ставлення до інших людей і визначають його стосовно особистості самого фахівця. Дане припущення підтверджують у своїх працях такі сучасні українські вчені як С.В. Васьківська, П.П. Горностай, О.Є. Сапогова, І.М. Цимбалюк та інші, які зазначали, що глибоке почуття взаємної довіри та легкості, що сприяє встановленню рапорту та досягненню основної мети, формується лише у результаті попереднього створеного міцного емоційного контакту між консультантом та клієнтом.

Актуальність теоретичного вивчення даної теми полягає в тому, що оскільки допоміжні професії передбачають особливо тісну взаємодію в діаді «людина-людина», то ефективність роботи

психолога залежить від того, наскільки якісно він зможе вибудувати консультативний контакт та підтримувати його. Багато сучасних дослідників (О.О. Айгунова, Л.Д. Камишніков, О.Ю. Стрижицька, В.В. Столін, С.Р. Пантелєєв, та інші) підкреслюють, що це значною мірою залежить від рівня розвитку емоційного інтелекту в спеціаліста та ряду внутрішніх особистісних складових.

На сьогодні набувають значення дослідження сучасних вчених (P. Andreasson, D. Gomez-Baya, G.R. Ravi, R. Mendoza, S. Paino) щодо пошуку способів розвитку різних особистісних якостей, які б позитивно впливали на зміцнення емоційної сфери фахівців психологічної галузі та поліпшували якість їх професійної діяльності. Незважаючи на широкий інтерес вчених до цієї проблеми, зв'язок EI та Я-стварення залишається недостатньо вивченим. Іншими словами, за нашою гіпотезою, між характеристиками емоційної компетентності та самостваренням, як важливим психологічним утворенням особистості є тісний взаємозв'язок та позитивний взаємовплив.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в здійсненні теоретичного аналізу наукових джерел щодо особливостей визначення взаємозв'язку між EI та самостваренням у студентів психологічних спеціальностей враховуючи сучасні кризові умови суспільства.

Матеріали та методи. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань вивчення особливостей зв'язку EI та самостварення майбутніх психологів було використано такі теоретичні методи: аналіз наукових джерел, порівняння, синтез, узагальнення, класифікація й систематизація.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні спостерігається зміщення основних акцентів та аналіз самостварення і його компонентів в динаміці розвитку, зокрема через врахування когнітивних, емоційних та конативних складових (Д. Гоулман, Є.П. Ільїн, Д.В. Люсин, І.С. Степанов, та інші). Варто зазначити, що поняття «самостварення» в літературі трактується як синонім до таких особистісних конструктів як самопізнання, самоусвідомлення, самоприйняття, самопізнання, тощо [7, с. 132]. На нашу думку, кожен із них має власну специфіку, і саме тому їх доречніше розглядати не як синонімічні терміни, а як складові ставлення людини до себе.

У рамках психології проблема самостварення піднімалася задовго до появи самого терміну. Вперше його описав вчений У. Джеймс, який виділив глобальне «Я», яке містить у собі дві складові частини: «Я» як об'єкт (матеріальне «Я»),

духовне «Я», соціальне та фізичне «Я») і «Я» свідоме (частина, яка відповідає за аналіз особистого досвіду) [7, с. 125–128]. Саме з цих положень розвивалися уявлення про наявність внутрішніх уявлень людини про саму себе, які вивчали в рамках двох підходів: а) самоставлення в системі самооцінки особистості (К. Роджерс, Дж. Марвел, Л. Уельс і інші), б) самоставлення як самостійний феномен, що має власну структуру та наповнення – пов'язано з появою напрацювань про самосвідомість (Л.С. Виготський, І.С. Кон тощо).

Вчений Н.І. Сарджвеладзе визначав самоставлення через установку, під якою розуміє ставлення суб'єкта потреби до ситуації його задоволення [3, с. 98]. В.В. Столін дещо розширив розуміння даного поняття у своїх працях, і схарактеризував його як «...специфічну активність окремого суб'єкта стосовно власного «Я», що відображається у певних внутрішніх процесах (а також діях, установках, баченнях) і характеризується емоційною специфікою й предметним змістом дії...» [7, с. 132]. Тобто, самоставлення почали розглядати через конкретні внутрішні зміни особистості, які впливають на її формування та істотно розширюють простір уявлень про себе.

Для українських вчених проблема самоставлення досі залишається новою. Дослідники активно запозичували досвід зарубіжних вчених та розглядали питання впливу самоставлення на самооцінку (І.С. Булах, В.В. Горбатих, і т.п), особистісні якості (О.Л. Кононко, П.Р. Чамата тощо), професійну діяльність (О.В. Запорожець, Д.О. Ткаченко) та життєвий світ особистості (І.Д. Бех, Т.М. Титаренко). Варто зауважити, що наші вчені спочатку ототожнювали поняття «самоставлення» та «Я-Концепція» і розглядали їх в рамках системного феномену, який відображає індивідуальність особистості, є умовою ефективності її діяльності та частиною системи ціннісних орієнтацій. Проте з появою емпіричних досліджень дані терміни були визначені не тотожними, а лише тісно пов'язаними.

Зокрема, у роботі О.А. Прокопенко наводиться структура самосвідомості в якій виділяється блок Я – відношення (або самоставлення), що виступає емоційно-оцінною стороною самосвідомості, тобто дані терміни виокремлюються в окремі складові [5, с. 110]. І.С. Булах також розглядала у понятті «самоставлення» такі необхідні компоненти як самоповагу, впевненість у собі, адекватний рівень домагань та самооцінки, довіру до себе, впевненість в собі тощо [2, с. 30]. Це дозволяє констатувати, що українські вчені-психологи

знаходяться на етапі глибокого теоретичного та емпіричного дослідження даного феномену в психологічній структурі особистості та спрямовані на його виокремлення та відмежування від понять «Я-Концепція» та «самооцінка».

На нашу думку, у концепції С.Р. Пантілеєва найбільш влучно описано поняття «самоставлення» як індивідуального феноменологічного вираження сенсу «Я» для особистості, бо це якісно зображає одну з специфічних сторін ставлення до себе [7, с. 123–124]. По-перше, воно багатогранне, може набувати різних форм і значень, і неоднаково проявлятися. Друга особливість самоставлення відбивається у визначенні І.І. Чеснокової, яка розглядає його як особливий вид емоційного переживання, в якому відображається власне ставлення особистості до того, що вона дізнається, розуміє та відкриває у собі [8, с. 20–22]. Виходячи з цього, в межах нашого дослідження особливу увагу ми звертаємо на ці дві специфічні риси, які вказують на зв'язок з особистісними характеристиками особистості та її емоційною сферою. Тобто, з одного боку, самоставлення слугує засобом формування самоідентичності особистості, а з іншого – виражає сенс «Я» за допомогою емоційних переживань та систему індивідуальних оцінок.

Дослідник М. Боришевський також описував взаємозв'язок самоставлення та емоційної сфери особистості. У його статті йдеться про те, що через усвідомлення себе у системі життєсенсових цінностей та оцінки власних результатів та досягнень, формується Я-ставлення до власної особистості. Останнє не виникає одразу, це відбувається поступово, в процесі взаємодії з іншими, професійного становлення, особистісної реалізації, проживання людиною різних успіхів та невдач, здійснення самоаналізу, і особливо у процесі особистісного зростання [1, с. 119–120]. Це дозволяє прослідкувати взаємозв'язок емоційної компетентності та самоставлення, бо особистість із високим рівнем здатності усвідомлювати і визнавати переживання, ймовірніше матиме адекватний рівень домагань та ставлення до себе, оскільки вона буде здатна до аналізу власних та чужих емоцій і постановки конструктивних умовиводів.

У даному контексті емоційні переживання у структурі самоставлення перегукуються з якостями, які розвиваються в особистості у процесі формування емоційного інтелекту. Останній, описується у літературі відносно нещодавно, він включає в себе різні компоненти та має особливу структуру. Саме тому, його активно нама-

гаються вивчити різні вчені, використовуючи як теоретичні та емпіричні дослідження. У зв'язку з цим, не існує єдиного загального визначення, яке б вичерпно пояснювало специфіку ЕІ. На сьогодні емоційний інтелект визначають як: а) сукупність некогнітивних здібностей та компетенцій, що впливають на здатність людини протистояти тиску зовнішніх факторів (Р. Бар-Он); б) здатність усвідомлювати власні емоції та інших, через підвищення самомотивації та самокерування у взаємодії (Д. Гоулман) [3, с. 15]; в) як конструкт, що має двоїсту природу і пов'язаний з когнітивними здібностями та особистісними характеристиками (Д. Люсін) [4, с. 130–132].

У межах нашого дослідження ми пов'язуємо ЕІ із загальною здатністю особистості розпізнавати та інтегрувати емоції – власні та інших людей, і на цій основі будувати взаємостосунки в соціумі. Саме тому, визначаємо емоційний інтелект як вміння фіксувати причину появи емоцій та піддавати їх аналізу, змінювати власний емоційний стан за допомогою вербальних та невербальних маніпуляцій. Структуру ЕІ ми розглядаємо на основі існуючих визначень поняття і тому пропонуємо виокремлювати в ній три основні складові: когнітивну (уявлення про емоції та їх прояв, сприймання та розуміння емоційних станів), емоційну (аналіз та диференціація емоційного стану, емоційна стійкість, самопізнання, самомотивація, транслявання емоцій), поведінкову (навички міжособистісного спілкування, адаптаційні здібності, саморегуляцію, здатність до самомотивації) [3, с. 8–10]. Варто зазначити, що ці ж компоненти присутні в «Я-Концепції» особистості. Це дозволяє констатувати, що вони входять і в структуру самоствалення, бо мають близькі за змістом складові, а саме: самоаналіз, самопізнання, самоконтроль, самокерівництво, самомотивацію тощо. Головною відмінністю цих компонентів у ставленні до себе є те, що вони впередбачають не лише зв'язок з емоційною сферою, але й загалом з іншими особистісними характеристиками особистості, які поєднуючись, не лише розвиваються, але й ускладнюються.

Результати досліджень сучасних науковців (В.А. Лавриненко, К.О. Милашенко) доводять, що особистості з високим рівнем ЕІ здатні не лише адекватно розуміти та приймати чужі і свої емоції в процесі здійснення професійної діяльності, тобто володіють певним арсеналом емоційних компетентностей, але й вирізняються мотивацією до самовдосконалення і самореалізації, у цьому процесі вони опираються на власне Я-сприйняття [12, с. 62–63].

У сучасній літературі, існує потреба здійснення поглибленого аналізу феномену ЕІ в структурі особистості студента психолога. Вивченням даного питання займалися такі вчені як С.О. Григор'єв, І.Н. Мещеряков, Г.Р. Нурієв та інші, а П.Є. Герасимов, В.Ю. Костенко, О.О. Лебедьова, та інші пов'язували поняття «емоційного інтелекту» та «самоствалення» (на прикладі експериментальних досліджень студентів-психологів). О.М. Двойніна та Г.І. Данилова з'ясували, що з точки зору суб'єктно-діяльнісного підходу, суб'єктність студентів психологічних спеціальностей у формуванні самоствалення має відтворюючий характер, який обумовлений особливостями їх професійної та навчальної діяльності у ЗВО із врахуванням активної участі на практичних і семінарських заняттях [8, с. 25–32]. Тобто, студент вчиться отримані знання та навички застосовувати не лише стосовно інших, але й себе, відтворюючи їх на індивідуальному рівні він глибше осягає та пізнає власні особистісні характеристики, які формуються під впливом різних факторів та обумовлюються специфікою майбутньої професії.

Результати емпіричних досліджень зарубіжних вчених Гасанванд Банафше та Халедіан Мохамад (Banafshe Hasanvand, Mohamad Khaledian) засвідчують існування дійсного та позитивного зв'язку між емоційним інтелектом та самостваленням. Чим вищий ЕІ, тим вищий рівень самооцінки особистості та її здатності до глибокого аналізу власних переживань та почуттів [9, с. 232–235]. Вони також зазначають, що якщо люди мають достатній рівень ЕІ, то вони кожного дня розвивають власні навички емоційної компетентності. Останні відіграють важливу роль у сприйнятті повсякденних подій, розширюють уявлення особистості про саму себе та забезпечують позитивне ставлення до будь-яких хвилювань і переживань.

Сучасні американські вчені О.Б. Баккер, М. Борн, К.А. Пекар, С. Малекар. (A.V. Bakker, M. Born, K.A. Pekaar, S. Malekar) також констатують факт взаємозалежності високого рівня розвитку емоційної компетентності та її впливу на самоствалення, самооцінку, самосприйняття в процесі здобуття професійної освіти та реалізації практичної діяльності.

Вчені С.С. Вонг, К.С. Лоу (C.S. Wong, K.S. Law) зазначають, що після закінчення ЗВО та працевлаштування часто зникає оптимізм особистості щодо можливостей майбутньої самореалізації, переважають почуття негативного спектру: розчарування, сум, розгублення тощо, і лише за умови адекватного рівня Я-ствалення до себе,

особистість може допомогти собі випрацювати стійкість до розчарувань та дати їм раціональне пояснення [11, с. 243–244]. На нашу думку, саме у процесі здобуття професійної фахової освіти відбувається формування самоставлення до себе як до члена суспільства, особистості та спеціаліста певної галузі. Під час взаємодії з колегами та викладачами студент не лише пізнає себе, але й розвиває навички саморегуляції, емоційного самоконтролю та самомотивування. За наявності якісної міжособистісної взаємодії студент вчиться не переоцінювати власних можливостей, не має завищених уявлень щодо майбутньої професійної діяльності та схильний шукати будь-які позитивні підтвердження реальним досягненням. Подібна поведінка демонструє не лише емоційну компетентність студента-психолога, але й достатній рівень осмисленого ставлення до себе як до особистості та професіонала.

Вчені М. Ванг, В. Чжан, К. Хоу (M. Wang, W. Zhang, K. Hou) зазначають, що у процесі сучасної фахової підготовки важливо щоб університети та інститути пропонували спеціальні курси, семінари, конференції та дискусії про емоційні здібності (а саме, тренінги усвідомлення та тренування навичок ЕІ, саморегуляції та саморефлексії, заходи для підвищення емоційної культури та самопізнання) [10, с. 20]. У сучасних умовах невідомості існує також необхідність в реалізації програм підвищення кваліфікації саме спеціалістів допоміжних професій, які зможуть у майбутньому надавати якісну психологічну допомогу та зможуть реабілітувати населення. Для цього необхідно не лише озброювати їх навичками стресостійкості, емоційної гнучкості та усвідомленості, але й забезпечувати умови за яких відбуватиметься пізнання особистістю самої себе та власних меж. Лише у такому випадку в майбутнього психолога зможе сформуватися Я-ставлення та адекватний рівень самооцінки.

З цієї точки зору, ми вважаємо, що у процесі професійної підготовки майбутніх психологів більш чітко сприймається значущість власного «Я», через організацію та інтеграцію особистості у процесі виконання різних видів діяльності. Це відбувається у взаємодії з колегами, клієнтами, викладачами, тобто у тих взаємостосунках, які передбачають безпосередній емоційний контакт, що вчить студентів більш ефективно справлятися зі своїми переживаннями та емоціями. З вищесказаного можна припустити наступне: навчально-професійна діяльність студентів-психологів сприяє формуванню та удосконаленню самостав-

лення через саморефлексію та прийняття власного емоційного світу. Тобто, такі дві складові як ставлення до себе та ЕІ пов'язані, бо майбутній спеціаліст повинен вміти зосереджуватися, в першу чергу, на власних емоційних переживаннях, їх основних характеристиках, проявах та ознаках, і лише після цього транслювати їх клієнту та аналізувати емоційні сигнали клієнта. Розвиток цих складових дозволяє не лише розширити уявлення студента-психолога щодо власного емоційного світу, але й підвищує рівень обізнаності та чутливості до емоційного світу майбутніх клієнтів.

Висновки. Отже, отримані теоретичні узагальнення дозволяють констатувати, що проблема взаємозв'язку самоставлення та ЕІ у студентів-психологів є недостатньо вивченою, але при цьому є доволі актуальною, оскільки ці поняття доволі широко вивчаються в літературі протягом десятиліть. Доведено, що це пов'язано із тенденцією поширеності даної професії у суспільстві та зростанням її значущості в сучасних кризових умовах.

Результати комплексного теоретичного аналізу літературних джерел можна підсумувати в кількох основних тезах:

- самоставлення у працях вчених розглядається як специфічний вид емоційного переживання, який відображає власне ставлення людини до того, що вона дізнається, розуміє та відкриває у собі у процесі особистісного зростання;

- ЕІ визначається з точки зору різних підходів, має різні теорії походження, але в загальному розглядається як комплексний феномен особистості, що обумовлює її здатність до здійснення внутрішнього аналізу та диференціації емоційних станів (як своїх, так й інших);

- виявлено тісний взаємозв'язок між ЕІ та особистісними феноменами людини (самореалізацією, самооцінкою, Я-ставленням) та їх компонентів, прослідковано їх взаємовплив один на одного у процесі здобуття фахової освіти та реалізації практичної діяльності;

- у студентів-психологів складові емоційного інтелекту та Я-ставлення взаємозалежно розвиваються, під впливом особливостей професійної діяльності, яка передбачає реалізацію міжособистісної комунікації з колегами, викладачами, а згодом і клієнтами в процесі навчально-виховної діяльності (під час проходження інтерв'язів, участі у супервізіях та навчальних семінарах тощо).

На нашу думку, на сьогодні існує важливість емпіричного вивчення даного питання для з'ясування та перевірки наявності кореляції між окремими структурними складовими емоційного

інтелекту та Я-ставлення до себе у студентів допоміжних професій. Результати таких досліджень можуть в майбутньому значно поліпшити ефективність надання психологічної допомоги фахівцями даної сфери. Подальший напрямок досліджень може полягати також у розробці рекомендацій на

основі даних експериментального дослідження, метою яких буде організація та оптимізація навчальної діяльності студентів-психологів для підвищення рівня основних професійних компетенцій, серед яких основними будуть розвиток емоційної сфери та розширення уявлень про себе.

Список літератури:

1. Боришевський, М. Самосвідомість як фактор психічного розвитку особистості. *Психологія і суспільство*. 2009. № 4. С. 119–126.
2. Булах І.С. Розвиток моральної самосвідомості особистості підлітка (соціально-психологічний тренінг) : навчально-методичний посібник / І.С. Булах, Ю.А. Алексеева ; М-во освіти і науки України, НПУ ім. М.П. Драгоманова. Київ : [s. n.], 2003. 73 с.
3. Гоулман, Д. Эмоциональный интеллект. Почему он может значить больше чем IQ / Дэниел Гоулман; пер. с англ. А. П. Исаевой. 6-е изд. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2016. 544 с.
4. Люсин Д.В., Марютина О.О., Степанова А.С. Структура эмоционального интеллекта и связь его компонентов с индивидуальными особенностями – эмпирический анализ. *Социальный интеллект: Теория, измерение, исследования* / под ред. Д.В. Люсина, Д.В. Ушакова. М.: Институт психологии РАН, 2004. С. 129–140.
5. Прокопенко О. А. Професійна "Я-концепція" майбутнього фахівця економічного профілю. *Вісник післядипломної освіти*. Серія: Соціальні та поведінкові науки. 2016. Вип. 2. С. 109-124. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vispdoso_2016_2_13
6. Автореферат дисертації "Связь самоотношения и осмысленности жизни у студентов" на здобуття наукового ступеня психологічних наук за спеціальністю 37.03.01 "Психологія". Екатеринбург, 2017. 97 с.
7. Столін В.В. "Самосвідомість особистості". *Психологія самосвідомості: Хрестоматія* / Ред.-сост. Д.Я. Райгородський. Самара: БахрахМ, 2013. С. 123–156.
8. Чеснокова І.І. "Проблема самосвідомості в психології". Москва: Наука, 1977. 144 с.
9. Hasanvand B., Khaledian M. "The Relationship of Emotional Intelligence with Self-esteem and Academic Progress". *International Journal of Psychology and Behavioral Sciences*. 2012. Vol. 2, no. 6. P. 231–236. URL: <https://doi.org/10.5923/j.ijpbs.20120206.06> (дата доступу: 04.03.2023).
10. Wang, M.; Zhang, W.; Hou, K. "Emotional Intelligence and Subjective Well-Being in Chinese University Students: The Role of Humor Styles" // *J. Happiness Stud.* 2018, 20, 1163–1178.
11. Wong, C.S.; Law, K.S. "The Effects of Leader and Follower Emotional Intelligence on Performance and Attitude: An Exploratory Study" // *Leadersh. Q.* 2002, 13, 243–274.
12. "The Role of Emotional Intelligence in Self-Actualization of Personality". *Psychological Counseling and Psychotherapy*. 2019. No. 11. URL: <https://doi.org/10.26565/2410-1249-2019-11-07> (дата доступу: 11.03.2023).

Liashenko O.A., Brozhek O.A. THE INTERRELATION OF SELF-CONSTRUCTION AND EMOTIONAL INTELLIGENCE IN PSYCHOLOGY STUDENTS

The article is dedicated to a theoretical analysis of the research conducted by domestic and foreign scholars on the peculiarities of self-construction and the specificity of emotional intelligence (EI) development in young people in modern crisis conditions. The focus is on identifying their interrelation and mutual influence on each other's development. The article outlines the results of various theoretical and empirical studies on this issue. It is noted that many scholars focus only on analyzing data on phenomena as separate components in the structure of personality. The components of EI and self-construction are analyzed, and their possible intersections are determined. Self-construction is considered as a means of forming the self-identity of the individual and as one of the ways of expressing the sense of personality through emotional experiences and a system of individual evaluations. EI is defined as an integral personal construct consisting of three main components: cognitive, emotional-evaluative, and conative, and is realized in the processes of analysis, differentiation, understanding, awareness, regulation, and control of one's own emotional experiences, allowing for the analysis of the emotional states of others. The formation of self-construction and emotional intelligence of psychology students is considered in the process of acquiring professional education, interpersonal communication with colleagues and teachers, and practical experience. This allows us to state the influence of internal and external factors on the formation of EI and self-construction of students. The article clarifies that foreign scholars pay much attention to this issue, specifically to the development of practical professional knowledge and skills of professional education seekers, the formation of personal qualities and traits, and issues of self-development through personal and professional growth.

Key words: emotional intelligence, self-construction, self-attitude, youth, personality.